Hanna ja Riku Halmeenpää
Uunimaantie 6
85180 Rahja

16.5.2014

Työ- ja elinkeinoministeriö
PL 32
00023 Valtioneuvosto
kuuleminen@tem.fi

Viite: TEM/11/08.04.01/2014

Mielipidepalaute Fennovoima Oy:n hakemuksesta valtioneuvoston 6.5.2010 periaatepäätöksen täydentämiseksi

1. Hakemuksen lähtökohdat ja käsittely

Fennovoima Oy hakee täydennystä periaatepäätökseen, jonka valtioneuvosto on hyväksynyt ja eduskunta vahvistanut vuonna 2010. Menettely on juridisesti katsoen ennakkotapaus. Ydinenergialain mukaan eduskunta ei voi valtioneuvoston hyväksymää periaatepäätöstä muuttaa, vaan ainoastaan hyväksyä päätöksen sellaisenaan, tai hylätä sen. Yleisen oikeuskäsityksen ja tietysti lainsäädännönkin mukaan viranomaisten ja poliittista valtaa käyttävien toiminnan tulee pohjautua voimassa olevaan lainsäädäntöön. Yhteiskunnallisesti merkittävää ja vaikutuksiltaan erittäin pitkäaikaista ydinvoimalaitoshanketta koskien kansalaiset lähtökohtaisesti olettavat viranomaistoiminnan olevan huolellista ja oikeudenmukaista. Sitä vastoin kansalaiset, sen enempää kuin viranomaiset eivät voi varautua ennakkotapauksiin, joita lainsäädäntö ei tunne. Ennakkotapauksenkin tilanteessa kansalaiset olettavat viranomaistoiminnan ja päätöksenteon olevan lainmukaista ja riippumatonta.

Fennovoiman suunnitteilla oleva ydinvoimalahanke on vuosien varrella muuttunut siten, ettei se nykyisellään enää ole vuonna 2010 myönnetyn periaateluvan raamien mukainen. Johtopäätöksenään yhtiö nyt hakee vanhan luvan täydentämistä. Tämän ei pitäisi olla mahdollista, huomioiden, ettei eduskuntakaan voi tehtyä periaatepäätöstä muuttaa. Toistaiseksi on epäselvää, onko valittu menettely juridisesti oikea.

Epäselvää kansalaisen näkökulmasta on sekin, voidaanko olettaa vanhan periaateluvan täydentämistä harkittavan asiaa valmistelevassa työ- ja elinkeinoministeriössä sekä valtioneuvostossa ja edelleen eduskunnassa ydinenergialain tarkoittamalla tavalla riippumattomasti ja vapaan harkinnan mukaisesti. Hankkeen pitkään, vuodesta 2007 jatkunut valmistelu sekä lukuisat taloudelliset sitoumukset, jo sitovasti solmittu laitossopimus Rosatomin

kanssa, kymmenien miljoonien eurojen kulut tähän saakka tehdystä hankkeen valmistelutyöstä sekä yhtiön jo valmisteilla oleva rakentamislupahakemus ovat seikkoja, joiden vuoksi periaatepäätösharkinnan riippumattomuus on hyvin kyseenalaista.

Periaatepäätöshakemuksen, tässä tapauksessa täydennyshakemuksen harkinta valtioneuvostossa on ydinenergialain 14 § mukaisesti kaksivaiheinen. Ensin katsotaan, puoltaako sijaintikunta lain 12 §:n mukaisessa lausunnossaan hanketta ja voidaanko rakentaminen toteuttaa **ydinenergialain 6 §:n mukaisesti siten, että ydinenergian käyttö on turvallista eikä siitä aiheudu vahinkoa ihmisille, ympäristölle tai omaisuudelle**. Vasta jos nämä edellytykset täyttyvät, voidaan periaatepäätösharkintaa tehdä yhteiskunnan kokonaisedun kannalta.

Pyhäjoen kunnan poliittisen ja virkamiesjohdon vuodesta 2007 alkaen toistuvasti tekemä päätös olla järjestämättä neuvoa antavaa kansanäänestystä kunnassa on omiaan asettamaan epäilyksenalaiseksi sen, ovatko Pyhäjoen kunnan asukkaat saaneet vaikuttaa kotikunnassaan tehtävään ydinvoimapäätökseen. Näin erityisesti siitä syystä, että edellisten kunnallisvaalien aikaan, syksyllä 2012 ei Pyhäjoella tai muuallakaan tiedossa voinut olla, että Fennovoiman hankkeesta laaditaan toistamiseen periaatepäätöshakemus (täydennyshakemus), jonka johdosta kunnanvaltuuston kantaa asiaan tultaisiin kysymään uudelleen. Näin ollen kunnan poliittisen- ja virkamiesjohdon käyttämä perustelu siitä, että kuntalaiset olisivat saaneet ilmaisseet kantansa Fennovoiman hankkeesta kunnallisvaaleissa valtuutettuja valitessaan, on varsin heikko.

Kuntalaisilla ei ole Pyhäjoella ollut mahdollisuutta luotettavalla tavalla ja vaalisalaisuuden suojaamana ilmaista kantaansa suoraan Fennovoiman hankkeesta, jonka vaikutukset ovat poikkeuksellisen kauaskantoiset ja joka pysyvällä tavalla merkittävästi muuttaisi Pyhäjoen kuntaa ja ihmisten elinympäristöä. Avoin ja julkinen mielipiteen ilmaiseminen ydinvoimalahankkeesta ei kaikille kuntalaisille ole pienellä paikkakunnalla ollut mahdollista, yhteisö on voimakkaasti kahtiajakautunut, mikä on mutkistanut sosiaalista kanssakäymistä ja merkittävästi vaikeuttanut vapaata kannanmuodostusta tai sen ilmaisemista Pyhäjoella ja koko seutukunnassa. Luotettavina selvityksinä kansalaismielipiteestä paikallisella tasolla ei voida pitää Fennovoiman teettämiä suppeita ja otoskooltaan varsin pieniä kyselytutkimuksia. Pyhäjoen valitsemaa linjaa kuntalaistensa kuulematta jättämisestä on pidettävä varsin poikkeuksellisena ja perusteettomana. Pyhäjoen kunnanvaltuuston antama, ydinenergialain 12 §:n tarkoittama lausunto periaatepäätöksen täydennyshakemuksesta ei periaatepäätöskäsittelyn kuulemisajan kuluessa ole lainvoimainen.

2. Ympäristövaikutukset

Fennovoiman hankkeessa ydinenergialain 6 §:n mukaiset edellytykset ydinvoimalaitoshankkeen toteuttamiselle ovat hyvin kyseenalaiset. Hankkeen ympäristövaikutusten arviointiselostuksessa voimakkaasti vähätellään haittavaikutusten merkitystä ympäristölle ja alueen ihmisille. Kiistatonta

kuitenkin on, että monimuotoinen, lukuisia uhanalaisia luontotyyppejä, eliölajeja ja suojelukohteita sisältävä Hanhikiven alueen luonto pirstaloituisi, Perämeren pohjoisen rannikon vesialue hankkeen suunnitellun sijaintipaikan läheisyydessä rehevöityisi, yksityisten ihmisten kiinteään omaisuuteen ja sen hallintaan hallintaan kohdistuisi vakavia loukkauksia (maa- ja vesialueiden pakkolunastusmenettely sekä yksityisillä ja yhteisillä maa-alueilla sijaitsevat loma-asunnot) ja alueen nykyinen käyttö virkistykseen, retkeilyyn ja vapaa-aikaan estyisi kokonaan.

Huomionarvoista myös on, ettei Fennovoiman teettämissä selvityksissä ole havaittu paikalliseen väestöön ja koko seutukuntaan kohdistuvien negatiivisten sosiaalisten vaikutusten merkitystä, vaan sellaisina on esitetty lähinnä rakentamisvaiheen ulkomaalaisten työntekijöiden määrän kasvu alueella. Ottaen huomioon, ettei Pyhäjoella ja koko seutukunnassa ole hankkeen valmistelun missään vaiheessa ollut yksimielistä kannatusta ydinvoimalahankkeelle, on hämmästyttävää, miten vähälle huomiolle jo viimeisen seitsemän vuoden aikana aiheutuneet voimakkaan negatiiviset sosiaaliset vaikutukset kaikissa vaikutusarvioissa ovat jääneet. Yhtiö ei hallinnoi tarvitsemiaan Hanhikivenniemen maa- ja vesialueita, joista yli sadan hehtaarin osuus on yksityisten maanomistajien kiinteää omaisuutta, joita enemmistö yhteisten alueiden osakkaista ei ole ollut halukas yhtiölle myymään tai vuokraamaan. Jo yksistään tästä syystä on outoa, ettei Fennovoima katso hankkeensa aiheuttavan muita kuin myönteisiä vaikutuksia alueen ihmisiin ja heidän elinympäristöönsä. Yhtiön piittaamatonta suhtautumista paikallisväestöön ja kansalaismielipiteen huomioimiseen korostaa Pyhäjoen kunnan tiukan autoritäärinen pidättäytyminen kuntalaistensa mielipiteen kuulemisesta.

Ympäristövaikutuksista päätöksenteon pohjaksi on korostetusti poimittu yksinomaan hankkeen positiiviset työllisyysvaikutukset ja Pyhäjoen kunnan verokertymään sekä seutukunnan palvelujen kysyntään ja asukaslukuun kohdistuvat positiiviset odotukset. Arvioimatta on kuitenkin jäänyt se, ovatko positiiviset vaikutukset kokonaisuudessaan sellaisia, että hankkeesta pitkällä tähtäimellä syntyisi yhteiskunnalle paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnan tasolle enemmän hyötyä kuin haittaa. Pitkäaikaisille ja suurelta osin peruuttamattomille haittavaikutuksille ei ympäristövaikutuksia arvioitaessa ole annettu juuri mitään painoarvoa.

Kansalaisten yksityisen omaisuuden suojan pitäisi jo perustuslain nojalla olla varsin vahva. Fennovoiman hankkeessa se on ohitettu sivulauseissa olevin vähäisin maininnoin. Yhtiön Pohjois-Suomen aluehallintovirastolle jättämissä vesilupahakemuksissa esimerkiksi todetaan, että mitään korvattavaa haittaa ei yksityisille syntyisi, vaikka ydinvoimalaitoksen ja sen oheistoimintojen rakennelmia sijoittuisi mm. olemassa olevan rakennuskannan päälle ja yksityisten maa- ja vesialueille. Sen sijaan Fennovoima on hankkeen valmistelun kuluessa, mm. jopa periaatepäätösprosessissa 2010 virheellisesti väittänyt hallinnoivansa tarvitsemiaan alueita Pyhäjoen Hanhikivellä, mikä ei ole tilanne edelleenkään.

Periaatepäätöksen täydennyshakemusta valmisteltaessa saatavilla ei ole ollut ajantasaista ympäristövaikutusten arviointiselostusta eikä Suomessa ja kansainvälisesti siitä annettuja

lausuntoja,, ei myöskään yhteysviranomaisena toimivan työ- ja elinkeinoministeriön lausuntoa. **Ympäristövaikutusten arvioinnin merkitys hankkeen vaatimien päätösten harkinnassa vaikuttaa olemattomalta.**

3. Yhteiskunnan kokonaisetu

Ydinenergialain 14 §:n mukaan valtioneuvoston on joka tapauksessa harkittava periaatepäätöstä yhteiskunnan kokonaisuuden kannalta ja otettava huomioon ydinlaitoksesta aiheutuvat hyödyt ja haitat, kiinnittäen erityisesti huomiota: **1) ydinlaitoshankkeen tarpeellisuuteen maan energiahuollon kannalta; 2) ydinlaitoksen suunnitellun sijaintipaikan sopivuuteen ja ydinlaitoksen ympäristövaikutuksiin; sekä 3) ydinpolttoaine ja ydinjätehuollon järjestämiseen**.

Olettaen, että kyseenalaista periaatepäätöksen täydentämistä harkitaan samoja kriteerejä noudattaen, on todettava sekä Fennovoiman hankkeen, että yhteiskunnan tilanteen ja energian tarpeen ennusteiden muuttuneen merkittävästi vuoden 2010 tilanteesta. Nämä muutokset ovat johtaneet siihen, ettei Fennovoiman hanketta voida perustella kotimaisella sähkön tarpeella.

Fennovoiman yhteistyö laitostoimittajaksi valitun Rosatom -konsortion kanssa on jo solmitun laitostoimitus- ja ydinpolttoainesopimusten sekä omistusjärjestelyjen vuoksi johtanut siihen, ettei energiantuotantoon liittyvän tuontiriippuvuuden väheneminen myöskään ole vahva ja perusteltu syy puoltaa hanketta yhteiskunnan edun nimissä. Yhteiskunnan etua ei kaikilta osin luotettavasti voida hankkeessa edes arvioida, ennen kuin omistusrakenteen avoinna olevat noin 20 % osuuksien omistajat ovat tiedossa. Mikäli kotimainen omistusosuus jää alhaiseksi, valtiojohtoisen Rosatomin tytäryhtiön osuuden kasvaessa 34 %:sta mahdollisesti jopa lähelle 50 prosenttia, on periaatepäätöksen täydentämistä harkittaessa huomioitava myös strategiset ja geopoliittiset näkökohdat yhteiskunnan kokonaisetua ajatellen varsin perusteellisesti.

Ydinenergiaa pidetään yleisesti energiantuotantomuotona, johon sisältyy mm. ilmastovaikutuksiin ja elinkeinoelämään sekä energiantuotantokapasiteettiin liittyviä selviä hyötyjä, mutta selvästi myös poikkeuksellisia ja erityisen pitkäaikaisia terveys- ja ympäristöriskejä ja –vastuita. Fennovoiman hankkeessa on korostettu elinkeinoelämän ja työllisyyteen kohdistuvia hyötyjä, joista suurella todennäköisyydellä suurimmat kohdentuisivat Rosatomin harjoittaman ydinenergiateknologian viennin kasvumahdollisuuksiin sekä työllisyyteen, jonka kohdentumista kotimaiseen työvoimaan ei kuitenkaan varmuudella voida arvioida. Fennovoiman suunnitellun laitoksen tuottamasta ydinsähköstä huomattava osa vastaisi muuhun kuin kotimaiseen sähköntarpeeseen. Ydinjätehuollosta vastuut ja vaikutukset lankeaisivat viimekädessä kuitenkin Suomeen. Näitä seikkoja ei hankkeen pitkäaikaisvaikutukset huomioiden tule pitää ainakaan suomalaisen yhteiskunnan kokonaisedun mukaisena.

Sijaintipaikan sopivuus suurteollisuuden rakentamiseen Pyhäjoen Hanhikivenniemellä on huono. Kyseessä on merkittäviltä osiltaan luonnontilainen kohde, jonka luontoarvot on kiistatta todettu

lukuisissa hankkeen kahden eri YVA-prosessin kuluessa tehdyissä luontoselvityksissä ja niistä annetuissa asiantuntijalausunnoissa. Fennovoiman intressissä ei kuitenkaan ole alueen merkittävien luontoarvojen tai haitallisten ympäristövaikutusten huomiointi tai tunnistaminen. Sen sijaan yhtiö on pyrkinyt esittämään alueeseen, sen luonnonympäristöön ja ihmiseen kohdistuvat negatiiviset vaikutukset kautta linjan vähäisinä ja merkityksettöminä, väittäen että kaikki vaikutukset voidaan lieventää hyväksyttävälle tasolle tai hyväksyä sellaisenaan. Erityisesti vaikutuksiltaan massiivisten hankkeiden, kuten ydinvoimalaitoksen tapauksessa yhteiskunnan etu ei voi olla päätöksenteon perustaminen hakijayhtiön edun mukaisesti ympäristövaikutusten väheksymiselle. Päätösharkinnan tulee olla tarkasteltavissa kestävän kehityksen mukaisten periaatteiden noudattamisen suhteen siten, että hankkeen vaikutusten taloudelliset, sosiaaliset, ympäristölliset ja kulttuuriset ulottuvuudet tulee huomioiduiksi perustuen luotettaviin ja kattaviin asiantuntija-arvioihin.

Ydinpolttoaine- ja ydinjätehuollon osalta, johon myös erityistä huomiota tulee kiinnittää, Fennovoiman hankkeessa on lukuisia avoinna olevia seikkoja. Fennovoiman valitsema polttoaineratkaisu olisi jälleenkäsiteltyä uraania Rosatom -konsortioon kuuluvalta JSC TVEL-yhtiöltä, jonka ainoa siviilikäyttöön tarkoitetun kierrätyspolttoaineen valmistus tiettävästi tapahtuu ympäristön turmeltumisesta tunnetussa Majakin jälleenkäsittelylaitoksessa Venäjällä. Fennovoima ei hakemuksessa esitä luottavalla tavalla selvitystä siitä, miten yhtiö voisi varmistua polttoaineketjun asianmukaisesta ja kansavälisten normien vaatimasta vastuullisuudesta ympäristön ja ihmisten terveyden ja turvallisuuden kannalta.

Fennovoiman laitosyksikkö Suomessa toimisi ulkomaisen, kierrätetyn ydinjätteen uudelleenkäyttöpaikkana ja loppusijoituskohteena. Fennovoima ei kuitenkaan hakemuksessaan esitä luotettavaa selvitystä korkea-aktiivisen ydinjätteen käsittelystä ja erityisesti loppusijoituksesta. Yhteiskunnan edun valvontaan olennaisesti kuuluu riittävä tieto siitä, minne suunnitellun ydinvoimalaitoshankkeen koko tuotantoketjun mukaiset vaikutukset kohdistuisivat ja olisivatko ne kaikissa oloissa hyväksyttävällä tavalla järjestetyt. Kansalaisten ja Suomen yhteiskunnan etu on selvittää hankkeen elinkaaren aikaiset vaikutukset riittävällä tarkkuudella ennen periaatepäätöshakemuksesta tehtävää harkintaa saati hakemuksen pohjalta myönnettävää periaatelupaa.

Edellä esitetyin perustein mielipiteenämme esitämme, että Fennovoima Oy:lle ei tule myöntää uutta periaatelupaa valtioneuvoston 6.5.2010 periaatepäätöksen täydennyksenä.

Kalajoella 16.5.2014

Hanna Halmeenpää ja Riku Halmeenpää